

poetice : „Urc *crângi*, dau *flóri*, rodesc (v- v- v-). Iambii aparțin unui vers catalectic.

Într-un vers avînd ton de sentință (și care s-a dovedit ulterior profetic) V. Voiculescu împerechează cuvinte cu măsuri diferite (1, 2 și 3 silabe). Dar cei patru ictuși ai versului, repartizați cîte doi în fiecare emistih, subliniază acele cuvinte care exprimă profeția : „Mă distiléz în vérsuri / prin hárul poeziei“ (vvv- v-v/ v-v vv-v). Un echilibru interior, vizînd numărul și măsura celulelor ritmice trebuie subliniat, deoarece el va constitui un element definitoriu al armoniei versului voiculescian. Dacă în exemplul de mai sus cele patru celule ritmice erau dispuse cîte două în fiecare emistih, (4 +3 / 3 +4), un echilibru riguros se poate constata între celulele a două versuri consecutive : „Tu mi-ai cules, iubite, / pentru eternitate / A cugetelor mele / mireasmă. poezia“ (vvv- v-v/ -v vvv-v /v-vvv -v/v-v vv-v), adică 4 +3 / 2 +5 / 5 +2 / 3 +4. Această grupare ritmică revine adesea în sonetele sale, ca urmare a utilizării unor scheme predilecte. Un emistih poate fi format dintr-un iamb + mesomacru (v- vvv-v) sau dintr-un mesomacru + troheu (vvv-v -v), în timp ce o celulă peonică (de tip II, III sau IV) poate intra în combinație cu un amfibrah. În sonetul CCXXXV, de pildă, ultimele două versuri conțin aceleași grupuri ritmice, dar altfel dispuse :

„Că mai presus de fire, / putînd să o răstoarne,
Iubirea e sămînța / eternității-n carne“.

vvv- v-v/v- vvv-v	4+3 / 2+5
v-v vv-v/vvv-v -v	3+4 / 5+2

Tehnica accentuării contribuie în mod decisiv la armonia ritmică a versurilor — așa cum se întîmplă în catrenul al treilea al sonetului CCXVIII. Numai versurile impare sînt aici acatalectice, pe cînd celelalte sînt catalectice. V. Voiculescu recurge la două structuri ritmice, în funcție de măsura versurilor, dar ceea ce trebuie menționat este faptul că în toate emistihurile A apare *mesomacrul*. În tipul ritmic A (versurile 9 și 11) el intră în combinație cu troheul, iar în tipul ritmic B (versurile 10 și 12) el este precedat de un iamb. Chiar dacă în versul 12, din cauza cratimei, celulele ritmice sînt legate, schema v-vvv-v nu lasă nici un dubiu asupra poziției ictușilor și numărului de silabe în dispunerea iamb (v-) + mesomacru (vvv-v). În al doilea emistih al tipului ritmic A, un peon II (v-vv) este urmat de un amfibrah (v-v), pe cînd în emistihul similar al tipului ritmic B, alături de un amfibrah (v-v) se află un anapest (vv-). Armonia ritmică este cerută și de frumusețea particulară a ideilor poetice, în care abundă comparațiile și metaforele :

9. „Cum se mlădie versul grumazului, răsare	14
10. Un istm de frumusețe, să lege-n armonii	13
11. Nemuritoarea strofă a pieptului, din care	14
12. Ies brațe-ngemănate ca două melodii :“	13

A vvv-v -v / v-vv v-v

B v- vvv-v / v-v vv-

A vvv-v -v / v-vv v-v

B v-vvv-v / v-v vv-

* V. 13 din sonetul CLXXV.

De la Eminescu încoace, toți poeții români reliefează ritmic negația⁴. Mihai Codreanu și V. Voiculescu aduc, prin sonetele lor, mărturia acceptării acestei reguli care pleacă de la o realitate lingvistică de necontestat. Astfel, în sonetul CCXV, în ambele emistihuri ale versului 5: „Dar *nu-i* nimic, iubeste, / în orice chip, *n-ai* frică“ (v- v- v- / v-v-^s -vv) negația apare legată de verb prin cratimă. Dacă în emistihul A schema ritmică nu este influențată de poziția negației, intrând în componența unui iamb, în emistihul B ea permite accentuarea unei silabe impare, transformând amfibrahul inițial (v-v) în dactil (-vv). O situație similară întâlnim în versul 8 al aceluiași sonet — și tot în emistihul B: „În van un pumn de fulger... / *nu* cade minios“ (v- v- v-v / -vv vv-), în care negația, aflată imediat după cezura fixă contribuie la formarea unui dactil prin accentuarea unei silabe impare. În același sonet, în versul 9, emistihul A: „În spaimă să *nu-i* fie / tocmirea lui zmintită“ (v-v v-vv / v-v- v-v) negația facilitează formarea unui peon II, în timp ce în versul 12, tot în emistihul A: „Iubirea-n veci *nu* este / primită de Infern“ (v- v- -vv/) dactilul este din nou prezent în locul amfibrahului. În două cazuri (8 și 12) versurile sînt catalectice, iar în alte două (5 și 9) ele sînt acatalectice. O singură dată negația corespunde unei silabe pare (în v. 5, em. A). *În toate celelalte cazuri negația este evidențiată și prin poziția în vers, corespunzînd unor silabe impare.* Procedînd astfel, V. Voiculescu obține efecte remarcabile în reliefaarea unor nuanțe altfel greu de sesizat⁵.

Cînd negația (sau conjuncția *nici*) se află la începutul versului, accentuarea primei silabe dă naștere unui coriamb. Această situație este specifică sonetului CLXXXV, versurile 1 și 2 avînd în emistihul A, o schemă ritmică similară: „*Nu* mai hulesc, iubite, / această tristă țară, / *Nici* lumea rea și strîmbă / în care te-ai născut“ (-vv- v-v/v-v -v -v/-vv- v-v / v-v vv-).

Un caz interesant îl reprezintă primul vers al sonetului CCXXIX, în care se află două negații, cîte una în fiecare emistih. În emistihul A, însă, atît negația cît și adverbul *nici*, accentuate, aparțin unor silabe impare. În emistihul B ea corespunde unei silabe pare: „*Nu-ți* spun *nici* un adio: / cum *n-ai* mai exista“ (-v -v v-v/v-v vv-).

Peonul I (-vvv) apare cu totul accidental în sonetele lui Voiculescu. Semnalăm unul, în versul 6 al sonetului CCXXXII, emistihul B, în care negația, corespunzînd primei silabe de după cezura este urmată de un cuvînt trisilabic. În noul context prozodic, acesta își pierde accentul: „Spre cer te-mpinge sexul, / *nu* marele azur“ (v- v-v -v/-vvv v-).

Asemeni lui Eminescu și Mihai Codreanu, V. Voiculescu recurge uneori la procedeul sublinierii prin ritm a *vocalivului*. Astfel, în versul 7 din sonetul

⁴ Comentînd „abaterile“ de la norma ritmică din versul: „Arald, nu vrei tu fruntea pe simul meu s-o culci?“ (*Strigoii*, de M. Eminescu), Mihai Dinu (*Ritm și rimă în poezia românească*, București, „Cartea Românească“, 1986, p. 93) nu-și poate explica de ce I. Funeriu consideră (corect!) că negația trebuie accentuată.

⁵ Celule iambice legate, ca la Eminescu și Mihai Codreanu, se întîlnesc mai ales în alcătuirea dipodie iambic + amfibrah: „*Sînt psalmii mei* de taină, o rugă necurmată“ (CLXXVI, v. 5, em. A); „*Și ochii tăi* o clipă se bilbie și tac“ (CLXXXI, v. 4, em. A); „*Și nu mă plîng* că poate iubirea ta mă-nșală“ (CLXXIV, v. 9, em. B) etc.

⁶ Mihai Dinu (*op. cit.*, p. 144) consideră că primul nivel îl constituie versul citat ca atare. Investigația ritmică începe de la nivelul al II-lea, în care schema sa ritmică — așa cum este concepută și în studiul de față — „reprezintă de fapt realitatea cea mai bogată și mai diversă a universului ritmic al poeziei“.

Cratima determină încă o structură ritmică (vvv-v-v), dar ea apare numai în sonetele *CXCVI*¹⁶ și *CXCVII*¹⁷, de fiecare dată în emistihul A.

Absența cratimei permite însă individualizarea celulelor ritmice, care, în schemele vvv-v -v și v-vvv -v corespund unui mesomacru + troheu. Primul tip (vvv-v -v), pe care-l ilustrăm cu versul: „Privighetoarea oarbă / cu mult mai dulce plînge“¹⁸ (vvv-v -v / v-v -v -v) are o frecvență mai mare¹⁹ decât celălalt (v-vvv -v)²⁰, specific primului emistih din versul: „Iar cosnițele secole, / în zîne, ca-n magie“²¹;

Prezența ambelor tipuri ritmice menționate mai sus poate fi semnalată în versurile: „Ca o mireasmă somnul / în cărnurile stînsse“²² și „Înapoiază-mi-adul, / demonicele-ți stele“²³. Ele au aceeași schemă: vvv-v -v/v-vvv -v, iar grupurile ritmice (5 +2/5 +2) dau emistihurilor un evident echilibru interior. De asemenea, în fiecare emistih cuvîntul final este bisilabic, corespunzînd, prozodic, unui troheu.

Poate la nici un alt poet român, de la Eminescu încoace, nu se vedește, cu atîta pregnanță, ca la autorul „*Ulimelor sonete...*“, grija pentru armonia prozodică. Perfecta simetrie a celulelor ritmice, în ambele emistihuri, probează acest lucru. Adesea caracterul aforistic al unor versuri este subliniat și de frumusețea lor prozodică. În sonetul *CLXX*, de pildă, primele două versuri: „Sămînța nemuririi, / iubite, e cuvîntul“ și „Eternul se ascunde / sub coaja unei clipe“ au aceeași schemă ritmică (v-v vv-v/v-v vv-v), în care fiecare emistih este alcătuit dintr-un amfibrah urmat de un peon III. Aceste celule ritmice, într-o alcătuire similară, se regăsesc în numeroase versuri.²⁴ Fiind adevărate aforisme: „Perechea este felul, / porunca sacră-a firii“²⁵, „Iubirea-i scîrta noapte / în care totul cîntă“ și „Mocirla cărnii noastre / răsfrînge cer și stele“²⁶, versurile citate evidențiază o altă schemă ritmică: v-v vv-v/v-v vv-v -v -v, în care o dipodie trohaică este precedată, în fiecare emistih, de o celulă amfibrahică.²⁷

O simetrie perfectă a celulelor ritmice este specifică și schemei v-vv v-v/v-vv v-v, în care cei doi ictuși ai fiecărui emistih intră în alcătuirea unui peon II și a unui amfibrah, ca în exemplele: „Cum dragostea-mi, mai mare /

¹⁶ „Ne vizitează-aicea, / dar stă în altă parte“ (v. 10).

¹⁷ „Alcătuită-aieva / din tot ce ai etern“ (v. 14).

¹⁸ Sonetul *CLXIII*, v. 4.

¹⁹ În em. A: *CLXIX*, v. 6; *CLXXIII*, v. 9; *CLXXVIII*, v. 7; *CLXXXIX*, v. 8; *CXCIII*, v. 8; *CXCIV*, v. 8; *CXCVIII*, v. 1; *CXCIX*, v. 14; *CCII*, v. 3; *CCIV*, v. 7; *CCV*, v. 6; *CCVI*, v. 10; *CCX*, v. 8; *CCX*, v. 11; *CCXI*, v. 8; *CCXVII*, v. 3; *CCXXXI*, v. 6; *CCXXXII*, v. 8; *CCXXXII*, v. 10; *CCXXXII*, v. 11; *CCXXXVII*, v. 10; *CCXL*, v. 8; *CCXLIII*, v. 1. În em. B: *CLXV*, v. 10; *CLXVI*, v. 3; *CLXVI*, v. 7; *CLXXXVIII*, v. 4; *CLXXXIII*, v. 2; *CXGIV*, v. 4; *CCXXI*, v. 3; *CCXXII*, v. 5; *CCXXXV*, v. 4; *CCXLIII*, v. 7.

²⁰ În em. A: *CLXIII*, v. 5; *CXCH*, v. 8; *CCI*, v. 14; *CCXXVI*, v. 8; *CCXXVII*, v. 9; *CCXXXIX*, v. 9; În em. B: *CCXIV*, v. 10; *CCXV*, v. 14; *CCXLI*, v. 6.

²¹ Sonetul *CLXVII*, v. 6.

²² Sonetul *CLXXXVIII*, v. 4.

²³ Sonetul *CXCII*, v. 11.

²⁴ *CLXI*, v. 13; *CLXXI*, v. 9; *CLXXVI*, v. 9; *CLXXX*, v. 5; *CLXXX*, v. 9; *CXCIV*, v. 7; *CXCV*, v. 6; *CXCVI*, v. 12; *CCVI*, v. 4; *CCVIII*, v. 1; *CCVIII*, v. 10; *CCIX*, v. 1; *CCXIII*, v. 9; *CCXVI*, v. 14; *CCXXX*, v. 2.

²⁵ Sonetul *CLXIV*, v. 1.

²⁶ Sonetul *CCXXXVIII*, v. 8 și 10.

²⁷ Transcrierea, în continuare, a semnelor indicînd calitatea silabelor (v-v-v-v / v-v-v-v) evidențiază cît se poate de clar caracterul binar al modulului ritmic.

ca veșnica natură"²⁸ și „Ca lebăda ce moare / și cîntecul își țîpăc”.²⁹ Această structură ritmică este comună și altor versuri.³⁰

Și peonul IV poate intra în combinație cu amfibrahul, păstrînd însă simetria în cadrul emistihurilor. Schema $v-vv-v-v/v-v/v-vv-v-v-v$ este specifică versului „Noi îl primim cu gheață / și-l răsădim în oameni”³¹, dar și altora.³²

În „*Ultimele sonete*...”, rimele au un preponderent caracter amfibrahic. De aceea, în finalul versului, dar și al emistihului A, pot apărea celule amfibrahice, ca în această schemă: $v-v-v-v/v-v/v-v-v-v-v-v-v-v$, în care ele intră în alcătuirea fiecărui emistih, alături de o dipodie iambică. Versul: „Ci iar ție drag *poetul* / și-l chemi... / ci iau *aminte*”³³ ilustrează această schemă, a cărei frecvență nu este totuși prea mare.³⁴

O schemă interesantă este cea în care iambul intră în combinație cu mesomacrul: $v-v-vv-v-v/v-v-vv-v-v-v$, ca în versul: „Și nu mă amăgește / ușor o-nfățișare”³⁵. Și alte versuri prezintă această schemă.³⁶

Cînd mesomacrul se află la începutul emistihului, el este urmat de un troheu. Schema $v-vv-v-v-v/v-vv-v-v-v-v-v-v$ vădește o simetrie studiată, dar ea nu apare decît în două versuri: „Pentru sărmanii oameni / nedepășite praguri”³⁷ și „Să-nmărmurească lumea / de o iubire care...”³⁸.

Procedeu pe care îl vom numi în *oglină* atestă rafinament și capacitate prozodică desăvîrșită. El constă nu aît în structuri ritmice vîdînd simetrii, cît în corespondența deplină a valorii silabelor din cele două emistihuri. Astfel primei silabe neaccentuate îi corespunde ultima din vers, avînd aceeași valoare. Celei de-a doua silabe din vers — de data aceasta accentuată — îi corespunde ictusul din silaba penultimă. A treia silabă este egală cu antepenultima etc. Schema cea mai frecventă este cea în care cezura fixă desparte doi amfibrahi, la extremitățile versului aflîndu-se un peon II și un peon III: $v-vv-v-v/v-v/v-v-vv-v$. Schema aceasta, corespunzînd versului „Nevolnice să-i spargă / enigma glorioasă”³⁹, poate fi întîlnită în mai multe sonete.⁴⁰

După același procedeu este construită și schema care are în emistihul A un amfibrah și un peon III, pe cînd celulele ritmice ale emistihului B sînt un peon II și un amfibrah: $v-v-v-vv-v/v-vv-v-v-v$. Versul: „Turnate din iubire / — titanice modele.”⁴¹ ilustrează această schemă, care nu apare niciodată de două ori în același sonet.⁴²

²⁸ Sonetul CLXXXVIII, v. 9.

²⁹ Sonetul CCVII, v. 9.

³⁰ CLXXXIX, v. 12; CVIII, v. 7; CCXI, v. 11; CCXVI, v. 11; CCXXI, v. 8; CCXXV, v. 5; CCXXXIII, v. 9.

³¹ Sonetul CLXXXIII, v. 7.

³² CLXXVIII, v. 8; CCVI, v. 8; CCVII, v. 6; CCXXXIII, v. 1.

³³ Sonetul CXCIV, v. 2.

³⁴ CLXXV, v. 8; CLXXXIII, v. 1; CXCIX, v. 7; CC, v. 5; CCXXV, v. 1; CCXXVI, v. 13; CCXXXV, v. 2.

³⁵ Sonetul CLXVI, v. 2.

³⁶ CLXXXIV, v. 14; CCV, v. 14; CCX, v. 5; CCXV, v. 11; CCXXVIII, v. 13; CCXXXIV, v. 13.

³⁷ Sonetul CCIX, v. 11.

³⁸ Sonetul CCXX, v. 13.

³⁹ Sonetul CLXII, v. 8.

⁴⁰ CLXVII, v. 14; CLXXI, v. 13; CLXXII, v. 8; CLXXXIX, v. 3; CXCIII, v. 9; CCV, v. 11; CCXII, v. 8; CCXVII, v. 9; CCXXXI, v. 9.

⁴¹ Sonetul CLXXXV, v. 9.

⁴² CXCI, v. 7; CXCIV, v. 5; CXCVIII, v. 7; CXCIX, v. 1; CCI, v. 9; CCII, v. 8; CCIX, v. 4; CCXXV, v. 7; CCXXVIII, v. 11; CCXXXI, v. 13.

Sînt și cîteva scheme — foarte rare, e drept — a cîror frumusețe prozodică este dată tocmai de recurgerea la acest procedeu. Schema : v- v- v-v (corespunzînd unei dipodii iambice și unui amfibrah) mai fusese folosită⁴³, dar apelînd la procedeul *in oglindă*, V. Voiculescu o utilizează exclusiv în emistihul A. Pentru emistihul B el îi găsește „corespondența“ ideală : v-v -v -v (amfibrah + dipodie trohaică). Din cele 90 de sonete ale volumului, numai două versuri : „De ce atunci în mine / rămîne pururi trează“⁴⁴ și „Ți-arunc inel, iubirea-mi, / cătușă grea de aur“⁴⁵ au schema v- v- v-v/v-v -v -v.

Prin adîncimea ideilor și frumuseța lor prozodică, „*Ullimele sonete...*“ constituie o etapă importantă în evoluția sonetului românesc, situîndu-l pe V. Voiculescu printre maeștrii incontestabili ai liricii noastre.

c) *Cezură fixă și cezuri mobile în „Ullimele sonete...“*

Alexandrinul românesc, așa cum a fost impus de I. Heliade Rădulescu, are cezura fixă după silaba a șaptea, despărțind versul în emistihuri egale (7+7). Cînd versul este catalectic, cezura fixă își păstrează locul, dar emistihurile A și B devin inegale (7+6). Rolul ei este în primul rînd unul prozodic — și armonia ritmică a versului alexandrin ar fi de neconceput fără ea. Uneori, cezura mediană contribuie în mod esențial la echilibrul emistihurilor — așa cum se întîmplă în versul 14 din sonetul *CLXXXIV*, în care pînă și celulele ritmice ale emistihurilor vădesc o simetrie perfectă : „Cu cît mai sfîșiată, / cu-atît mai glorioasă“ (v- vvv-v / v- vvv-v). Adesea accentul informațional cade pe cuvînte ce se găsesc la începutul emistihurilor, iar cezura fixă delimitează fericit două unități sintactice depline : „*Perechea este țelul, / porunca sacră-a firii*“ (*CLXIV*, v. 1). Cînd poetul recurge la construcții sintactice asemănătoare, și cezura fixă iese în evidență : „*Ospețe de săruturi, / orgii de-mbrățișări*“ (*CLXXIX*, v. 2). Sau în acest exemplu, în care celor două emistihuri le corespund, sintactic, două propoziții juxtapuse : „În zei schimbi bătăranii, / eroi se simt iloții“ (*CCXXVII*, v. 8).

Mai rar, cezura fixă poate nuanța o idee poetică, despărțind interogația de afirmație : „N-ajunge o viață ? / A mea prin tine crește“ (*CCII*, v. 9), sau poate segmenta o propozițiune fără ca echilibrul sintactic al versului să sufere. Un exemplu în acest sens ni-l oferă versul 7 din sonetul *CCVII*, în care subiectul multiplu se află în emistihul A, iar predicatul în emistihul B : „Ocări, blesteme, / innuri / acolo s-au ciocnit“.

Dar cezura fixă nu poate exista totdeauna singură, întrucît nuanțările ritmice sînt mult mai variate. Poetul recurge atunci la cezura mobilă, care delimitează, în cadrul celor două emistihuri, sintagme sau numai unități lexicale avînd, în context, o valoare ce trebuie reliefată. Adesea cezurile mobile sînt sugerate și grafic, prin punctuație — ceea ce înseamnă că autorul mizează pe huna lor receptare, dîndu-le în vers o destinație precisă. De aceea, atît muzicalitatea cît și armonia versului eminescian, de pildă, ar fi greu de explicat dacā nu luăm în considerație numeroasele cezuri mobile pe care poetul le utilizează în mod cu totul justificat. A ignora existența lor în poezie — cum procedează I. Funeriu⁴⁶ și, mai recent, Mihai Dinu⁴⁷, pe motiv că „nu sînt pertinente

⁴³ Eventual cu celule iambice legate (v-v-).

⁴⁴ Sonetul *CLXXV*, v. 3.

⁴⁵ Sonetul *CLXXXVII*, v. 14.

⁴⁶ I. Funeriu, *Versificația românească*, „Facla“, Timișoara, 1980, p. 86.

⁴⁷ Mihai Dinu, *op. cit.*, p. 129.

din punct de vedere prozodic⁴⁸ și că „au caracter *întîmplător și nesistematic*“⁴⁹ înseamnă fie înțelegerea greșită a chestiunii, fie eludarea ei. Pentru că cezura mobilă, chiar dacă nu are rol prozodic (în sensul dorit de autorii citați) pune mai bine în valoare o idee, dînd ritmului suplete și ferindu-l de monotonic, tocmai prin delimitarea unor grupuri sintactice bine constituite. În sonetul CCXI, de pildă, cezura fixă desparte, în versul 14, în emistihuri egale, *acțiunea de semnificația* ei. Dar cele două momente ale acțiunii sînt și ele sugerate de prezența cezurii mobile, aflată în emistihul A: „Poculul sus... / și-nchină: / îți iornă să bei lumină“. Ritmic, în ambele emistihuri întîlnim o dipodie iambică urmata de un amfibrah: *v-v- v-v / v- v- v-v*, muzicalitatea versului datorîndu-se și rimelor inferioare „și-nchină / lumină“. Tot așa, în primul vers al sonetului CCXX, în fiecare emistih este prezentă cîte o cezura mobilă, pentru a delimita fie *actul* de posibila lui *interpretare* — așa cum se întîmplă în emistihul A — fie *semnul* de precizia lui *semnificație* — așa cum procedează autorul în emistihul B. Se realizează, astfel, cu ajutorul cezurilor, o nuanțare a ideii poetice, pe spațiul restrîns al unui singur vers: „Am scris iubire? / Iartă... / Citește: / adorare“ (*v- v-v / -v / v-v / vv-v*). După cum se poate observa, numai în primul segment se întîlnește trei celule ritmice (iamb + amfibrah + troheu). În celălalt, cezurile delimitează două celule ritmice: amfibrah / peon III. În ultimul vers este reluată (cu ușoare modificări) ideea inițială, dîndu-se astfel rotunjime întregului. Locul cezurilor este păstrat, dar *semnul* are acum o altă semnificație. Schema ritmică urmează și ea nuanțele gândirii lui Voiculescu, conjuncția *iar*, cîorespunzînd primei silabe, fiind accentuată: „... *Iar* scriu iubire! / Iartă... / Citește: / disperare“ (*-v v-v / -v / v-v / vv-v*).

Cînd emistihurile formează (sintactic) unități distincte, cezura fixă este ea însăși o prezență marcantă. Dar, într-un vers ca acesta: „M-ai părăsit... / și toate se sting / reci scînteieri“ (CLX, v. 2), în care cezurile mobile pun în evidență cele trei segmente ale versului, cezura mediană desparte al doilea segment în mod arbitrar, păstrînd într-un emistih subiectul („loate“) și în altul predicatul („se sting“). De aceea, la lectură, ea trece aproape neobservată. Tot așa, în sonetul CLXXXVI, în versul 3, conjuncția și leagă două grupuri sintactice pe care, firește, cezura mobilă le delimitează: „Viața-i schilodită de ea / și visul moare“. Dar alături de această cezura mobilă există și cezura mediană, care are un rol strict mecanic — acela de a despărți versul în două părți egale: „Viața-i schilodită / de ea / și visul moare“. În sonetul CXCII, în ambele emistihuri A din versurile 3 și 4 există cîte o cezura mobilă, care evidențiază contrastul dintre părți. Se face astfel distincție între *aparență* și *esență* între *act* și *semnificație*. În amîndouă versurile, însă, cezura fixă nu iese în evidență, deși caracterul ei (mecanic) ar cere acest lucru: „Alătura: / și parcă / pămîntul ne desparte, / Vorbim: / și-i flecăreala, / prin gard, / Ca-nre femei“. În versul 9 din sonetul CXCV: „Se sparge norul.. / iată, / tu ești întreg lamină“, caracterul vizual al celor două părți este mai bine relevat de verbul „iată“ aflat între cezuri.

Atunci cînd cezura fixă, datorită poziției sale, desparte arbitrar termenii unei enumerări, cezura mobilă restabilește echilibrul sintactic: „Amici, cai, pași, can alii, / femei, cîini, prinți... / n-ai sațiu“ (CCII, v. 3).

⁴⁸ I. Funeriu, *loc. cit.*

Utilizarea concomitentă a celor două tipuri de cezuri se poate solda cu rezultate remarcabile, fiind un argument în favoarea măiestriei poetice. Astfel, în sonetul CCXXXVI, versul 5 este format din două propoziții interogative, compuse din 3 și, respectiv, 11 silabe. Cezura mobilă delimitează celele ritmice din emistihul A, pe când cezura fixă desparte versurile în segmente egale (7+7). Se observă perfectă simetrie a celulelor ritmice, în care alternanța amfibrah — peon III este reliefată mai bine de prezența cezurii mobile: „E toamnă ? / Și cocori-ți / deșteaptă nostalgia ?” (v-v/vv-v / v-v vv-v).

Un ultim exemplu va fi, sperăm edificator. Deoarece este catalectic, în versul 14 al sonetului CCXXXVII⁴⁹ cezura fixă va delimita emistihuri inegale (7+6). În afara acesteia, există încă două cezuri mobile, câte una în fiecare emistih, delimitând cele trei segmente ale versului. Segmentul inițial, „Ne-am prins aripi”, se află în opoziție cu cel final: „ne-necăm”. Segmentul median — pe care cezura fixă îl fragmentează — este și cel mai important prin sugestiile pe care le poate genera. Între înălțime și abis — pare a spune V. Voiculescu — există speranța în iubirea salvatoare. „Iubite, / dă-mi gura” nu este doar o chemare erotică, ci singura modalitate de a te salva din „nomoluri grele” — aluzie la cenușiul existențial. Prin urmare, dacă rolul cezurii fixe este strict mecanic, cezura mobilă stabilește echilibrul sintactic în vers, contribuind la muzicalitatea și armonia acestuia, ca element indispensabil al ritmului.

PROBLÈMES PROSODIQUES DANS *ULTIMELE SONETE...* («DERNIERS SONNETS»)
DE V. VOICULESCU

RÉSUMÉ

Dans cette étude, l'auteur développe l'idée selon laquelle l'originalité du volume de 1964. *Les derniers sonnets fictifs de Shakespeare dans la traduction imaginaire de V. Voiculescu* consiste aussi dans la beauté prosodique des poésies qu'il contient. Les schémas rythmiques préférés, l'emploi ingénieux des césures fixe et mobile, ainsi que le caractère aphoristique de quelques vers, font de ces *derniers-sonnets* voiculesciens un point de référence de la lyrique d'actualité roumaine.

Facultatea de Litere
Universitatea „Al. I. Cuza”
Iași, Bulevardul Copou, nr. 11

⁴⁹ Sonetul CCXXXVII are 16 versuri.